

FOGARAS ÉS VIDÉKE

Társadalmi, szépirodalmi és közgazdasági hetilap.

Előfizetési ár:
Helyben házhoz hordva, vidékre postán küldve:
Egész évre 8 Kor., félévre 4 K., 1/4 évre 2 K.
Egyes szám ára 16 fillér.

Megjelenik hetenkint egyszer: vasárnap.
Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Thierfeld D. könyvkereskedése.

A hirdetések díját jutányosan számítjuk.
Nyílt tér: soronként 20 fill.
Hirdetések és Nyílt tér díja előre fizetendő.
Kéziratokat nem adunk vissza.

A szeszélyes Olt.

Fogaras vármegye kereskedelmének és iparának föllendítése.

Irta: HALMY GYULA.

Többször felvetettük már ezt az eszmét, olvasóink egyenes felszólítására. Tárgyaltuk az Olt okozta károk és az ezek elhárítására irányuló intézkedések helyes vagy helytelennek látszó eseteit. Több érdekelt polgártársunk járt nálunk ez ügyben nem egyszer — a bethleni birtokosok is forszírozták, sürgették már szerkesztőségünkben az Olt szabályozását — legutóbb a kálbori birtokosokkal beszélgetvén róla, alaposan utána néztünk a tervnek és kötelességünknek tartjuk, hogy az Olt szeszélyessége ellen panaszkodók, kárt szenvedők, de különösen a meder mélyére nem látó és így az ügyet nem ismerő nagyközönséget az alábbiakban tájékoztassuk az Olt szabályozásáról, illetve az ügy jelenlegi állásáról.

Aki ismeri a vizimunkák rendkívüli szakértelmet és óriási pénzt és időt igénylő voltát, az elképzelheti, mibe kerülne a hegyes vidéken szeszélyesen kanyargó Olt folyó szabályozása. Annyi költséget emésztene fel ez a hosszú évekre kiterjedő nagy munka, — amivel nem állana arányban a haszon, amit hajtana. Mert természetesen dolog és még a laikus ember előtt is rögtön világos, hogy itt semmiféle részleges, lokális szabályozás nem vezet célhoz, semmit sem ér. Épen úgy, amint a beteg ember gyógyítását a legalaposabban, az elején kell kezdeni és azzal ha a tönkre tett szervezetnek csak egy részét gyógyítottuk meg, semmit sem segítettünk rajta, hanem az egész szervezetet alapos javító kurának kell alávetni, ami sok időbe, pénzbe és munkába kerül, — épen úgy

semmit sem érnének el azzal, ha egyes érdekelt birtokosok áldozatkészségével részleges szabályozást vinnének keresztül. Ami szintén nagyon bajos, mert a dolog jelenlegi állása szerint még itt is érdekösszeütközések vannak. Mert amíg például a Taglicht-féle nagybirtoknak romboló szándékkal megy neki az Olt, szaggatja területét, el-elönti termőföldjeit; addig a másik oldalon levő kálbori gazdák földjének nemhogy ártana, hanem használ, amennyiben kaszálóikat trágyázza termékeny iszapjával, sőt a partokra sodort földdel növeli területüket. Ennél fogva a kálbori gazdák egyáltalában nem hajlandók átengedni egy kis területet sem a szabályozás céljaira, nemhogy még pénzáldozattal járulnának hozzá. Ilyen érdekösszeütközések több helyen is vannak és ezt a példát csak a szemléltetés kedvéért hoztuk fel, mint legközelebbit. Ha már most követnék is egyes községek, vagy pláne az egész megye Szakadát község példáját és lokális színezetű szabályozásokat teljesítenének, — ez olyan terhet róna a szegény népre ami nem állana arányban a sovány és értéktelen földeske területének növelésével. Hiszen jól tudjuk azt, hogy az Olt völgye tulajdonképpen fensik, azaz: az Oltparttól a havasokig fokozatosan emelkedő a talaj és így láthatjuk, hogy az évenkénti kiöntések nem tesznek tönkre számbavehetően nagy területeket itt, nem úgy mint például az Alföld sík vidékén, ahol két-három napi járőföldre tengert látott az ember a rakoncátlan folyó mentén, évekre tönkre téve az értékes, zsirus földek kö-

vér buzatermését, elhordva a tíz-husz ezernyi lélekkel bíró „faluk“ minden vagyonát. Nálunk rövid ideig tartó, kis területre terjedő kiöntésével — mint említettük — csak trágyázza az Olt a a sovány földeket. De ha egyik évben átvágásokat eszközölnénk is egyes helyeken, ki biztosít arról, hogy a másik évben nem ás e a garázda folyó még beljebb medret magának, még nagyobb földterületet rontva el.

Az alföld népe nem sokáig Jermiáskodott, hanem elővéve a „segíts magadon“ példabeszéd gyakorlati hasznát, ármentesítő társaságokat létesített és végig szabályoztatta a rakoncátlan folyót. Haszna ugyan nagyon sok lett belőle a gazdáknak, de az ármentesítési adót keservesen nyögik az ottani nagyjövedelmű gazdák is. Ahogy mi ismerjük a mi jámbor népünket ez ugyan egyetlen fillért sem áldozna az ármentesítésre, s így maradna egyes-egyedül a kormány nagylelkűsége ebben a dologban segítő eszközül.

Lássuk hát tüzetesen először: mit adhatna az állam? továbbá, hogy jogos és méltányos volna-e ezen nagy áldozat? és kifizetné-e magát?

Illetékes forrásból értesülünk, hogy ezelőtt mintegy 18 évvel, Bethlen András gróf minisztersége idejében felszínre került Erdély hátramaradottsága; Bethlen gróf erdélyi mágnás lévén közvetlenebbül tudta, érezte az erdélyi nép nyomorát. Ekkor leküldte a kormány Natland János mérnököt az Olt szabályozási tervének elkészítésére, illetve a terep tanulmányozására. Az angol szár-

Sirolin

Emeli az étvágyat és a testsúlyt, megszünteti a köhögést, váladékot, éjjeli izzadást.

Tüdőbetegségek, hurutok, számar-köhögés, skrofulozis, influenza
ellen számtalan tanár és orvos által naponta ajánlva.

Mint hogy értéktelen utáztatokat is kínálnak, kérjen mindenkor „Roche“ eredeti csomagolást.

F. Hoffmann-La Roche & Co. Basel (Svájc)

„Roche“

Kapható orvosi rendelésre a gyógyszerárakban. — Áza üvegenként 4.— korona.

mazásu jeles szakember alapos és életképes tervet készített. Hosszabb időt töltve Fogarason, *Wenk Ágost*, mostani kiváló főmérnökünk segítségét és utbagazítását felhasználva, alapos méréseket eszközölt, feltüntetve a folyó esését, sebességét, egyenességét a medret a a tervrajzban egészen a vöröstoronyi szorosig. Egyenesség és hajózhatóvá. Mert tervét ilyen gyakorlati hasznot hajtó dologgal kötötte össze. A fogarasi Olt-hidtól kezdve Vöröstoronyig szabályozni és hajózhatóvá tenni az Oltot, ez volt a terv, amelynek létesülése esetén Erdély, respektíve Fogaras és vidéke fő közlekedési és kereskedelmi utvonallá vált volna az Olt, ha tudniillik a román kormány — terv szerint — Vöröstoronytól a Dunába való beömlésig szintén hajózhatóvá tette volna a folyót folytatólagosan. Azért tervezték csak a fogarasi Olt-hidtól, mert feljebb már sekély a víz, és amint közelebb-közelebb érünk a forráshoz, annál kisebb lesz és így az esztendő minden szakában nem hajózható.

Nattland János mérnök ezen kitűnő tervének máig is meg kell lennie valahol egy elrejtett fiókban, mert olyan kitűnő tervrajz és sok ezrekbe került ennél fogva a gyakran változó kormányok is bizonyára megőrizték. De . . . és ez a bökkenő . . . a 18 év előtti alacsony munkaárak mellett is több millió koronába került volna ennek a tervnek a keresztülvitele, ami az állam tulságos anyagi megterhelésébe kerülne.

De nem is méltányos és jogos ez

a sok milliónyi áldozat követelése. Mert elsősorban is, aránylag kis vidék gazdaságának van érdekelve, az sem szenved túlzott anyagi károkat jelenleg sem és végre is jól tudjuk, hogy népünk csak ahol kérni, vagy követelni kell, ott ismeri el magyar honpolgár voltát, mihelyt azonban megkapta a magyar hazától a kedvezményt, és hátat fordíthat, — sietve visszavedlik románra és fanatikusán megtagadja még a magyar beszéd szükségességét is. Már most hova jutnánk, ha a hazáért élni-halni kész, vérével és vagyonával sulyosan áldozó sziumagyar alföldi nép nagy része évtizedekig nyögi, keservesen fizeti a vele egytájból evő ármentesítési adó nagy összegét, — az erdélyi román nép pedig ingyen és készen kapja a nehéz milliókat igénylő vízi utat.

Nem is fizetné ki magát ez a rengeteg áldozat, mert mint említettük fentebb: aránylag kis terjedelmű vidék érezné áldásait. Hasznot pedig csakis hosszú évek múltán hozna, de csakis úgy, ha hajózhatóvá tette, a kereskedelmet és ipart lendítené fel. Gyönyörű perspektíva nyílik meg lelki szemünk előtt, látva az Olt folyót, mint Erdély egyik fő-kiviteli útját, a terményekkel megrakott kereskedelmi hajókkal a hátán! De hát ugyáltszik ez teljesen a kivihetetlen álmok közé tartozik.

Igy álván az ügy, komolyan fordulunk román nemzetiségű, magyar honpolgár testvéreinkhez és kérjük:

kinek a boldogulása nyer hasznot, a magyar államhoz való hűséges, hálás

magatartásuk által? Ugy-e bár erre csak egy a felelet: A román nyelvű magyar polgároké. Épen azért igyekezzünk hű fiaik lenni ez édes kenyerű magyar hazának és ha különböző oltárok mellől, különböző nyelven is, de egy hálás érzettel az édes magyar haza iránt — imádjuk az istent és áldozunk hazánkért, akkor a jutalom és áldás nem maradhat el.

Mert a repülés, a gőz és villám századával valamikor csak előfordul az is, hogy az Olt folyót az élelmes, leleményes utódok szabályozni fogják, hogy az által Fogarasvármegye kereskedelmét és iparát föllendítsék. Természetesen addig még sok viz folyik le az Olton.

Táncóráink.

A „Fogaras és Vidéke“ 41. számában fenti cím alatt megjelent sorok különböző érzések forrásai; míg az író a két nem külön-külön tánc tanulása fölött élcel, alulírottat megbotránkozta a szellemeskedés, mert elvitázzhatatlan és köztudomású tény, hogy a guny, a nevetségesség tétel iskolánk nevelői eljárása ellen irányul. Nem végtelenül elszomorító-e az, midőn a tanügyi pályán működő egyén a nagyközönség előtt hat rombolólag intézkedésünkre (szomorú tapasztalatok eredményére), mely legjobb meggyőződésünk szerint a mindenre fogékony gyermeki lélek jól felfogott érdekében történt. Nem várhatjuk-e el joggal a szülői ház, a társadalom és a nevelés minden munkásának támogatását akkor, midőn a gyermeki szív nemes kincseit a külső káros behatásoktól megóvni akarjuk?!

Az iskola ne csak tanítson, hanem ne-

TÁRCA

Fehér rózsza . . .

Fehér rózsza, őszi rózsza
Elküldlek egy sirhalomra.
Virulj ott kinn szép fehéret,
Panaszolj el neki mindent.

Hervadás majd ha ér téged,
Ne hadd akkor se el őtet;
Borítsd el az egész halmot,
Takard be a kedves hantot!

Legyen a pihenés édes
Örök álma nyugodt csendes;
Takard, óvjad légy hű őre
Odakint a temetőbe!

Amig én is megfutottam
Tövises, zord életutam,
Mesélj addig nekem róla
...Őszi rózsza, fehér rózsza...

Szántó Viktória.

A cigánytanyán.

(Franciaából szabadon.)

— A „Fogaras és Vidéke“ számára —
Fordította: **Gagyí Jenő**.

Dudu kisasszony, az udvari tanácsos és mellékesen milliomos leánya nagy buzgalom-

mal égetett egy fadobozra mindenféle japáni stílusú szörnyeket, miközben sóhajtván gondolt arra a sereg zsurra, melyre ezen a téren kötelezve van. Dudu borzas fejében a legmegrendíthetlenebb energia lakott, olyan boldog eszmét ember ki nem talál, amit ő, ha megtetszett neki meg ne valósított volna. Az előkelő világ minden nagyobb szabású csinyje az ő parányi kezéből indult ki, s neve a gardes des damesok díszes sorában az ördög-gel volt rokonfogalom. Hű pajtása volt jobban-rosszban Ernő, egy fiatal író, míg vőlegénye, a már híres fiatal orvos jóakaratu mosollyal rohant utána mindenben. A fiatal leány milliomos kisasszonyok szokása ellenére kitűnő háziasszony volt s áldott jó szíve miatt még a megrézáltak sem tudtak sokáig haragudni rá. Hétfő volt, s azon törte borzas kis fejét, hogy hogyan bosszantsa meg a szerdai zsurtársaságot, a hova feltétlenül el kellett mennie. Egyszerre nagy sebbel-lobbal beront Ernő, az író, s köszönés nélkül rákiállt: „Leány! nincs még torkig a fácsánpecsenyével, a fagyalattal, a zsurpletty-kákkal?!”

„Sőt fülig!” felelt lemondólag Dudu.

Hát mondok valamit magának: vegye rá vőlegényét, hogy menjünk el egy cigány-mulatságra.

Köszönöm szépen! a kövér angyal tót-ágast állna az ilyen eszmétől mérgében.

De értse meg, ártatlan, — nem igazi

cigányokról van szó. Ezek: fiatal festők, írók, zenészek, néhány diák. Jelenleg még mind a jövő csillaga, mely még ködbe van burkolva. Tehetségesekek, hirre vágyók, éhesek. Fejük tele tudással és éretlen, kiforratlan szociális eszmékkel, szívök szenvedéllyel, erőszényük ürességgel. Adósságaikból és a levegőből élnek, de csak úgy duzzad bennök a szellem. Forni kezdő must.

„Csuha! oda elmegyünk! — ujjongott Dudu, de Dezsőnek egyelőre ne szóljunk róla, csak rendeljük oda, a kövér angyalt hiába nevelem, még igen nyárspolgár, s vidáman repült végig a lányka a szobán, táncba kapva az író is.

„Hanem annyit mondhatok, Du du fiam, hogy ott nem sok enivaló akad, hallani hall majd esztendőkre valót”, lihegte Ernő!!

Annál jobb! mikor lesz az a komédia és hol?

Szerdán este, a Rózsza-ucca egyik műtermében. Ezt közös házbérletagadásra bérlő két fiatal festő. Az estély fénypontja lesz egy írónő felolvasása, „Gazemberek“ c. realistikus drámáját mutatja be, s minthogy a két kiéhezett, gyámoltalan háziasszony nem vendégelhet meg annyi embert, batyubál lesz ki-ki visz enivalót.

Isteni! — sóhajtott Dudu, — én küldök egy tortát, s Dezsővel majd bort rendeltetek.

veljen is! Hogy ez mily módokkal és eszközökkel történjék a leánynevelés terén, arra megtanított sok évi tapasztalat és így semmi szükség az író tanácsára. Nekünk nincs jogunk, de nem is szabad a szülőket gondos és nem gondos osztályba soroznunk, nincs jogunk, de nem is volna nemes eljárás szegények és gazdagok, műveltek és műveletlenek csoportját létesíteni. Miután intézkedésünk csupán az iskola növendékeire kötelező, az író könnyen szabadulhat a kellemetlen, komikus helyzetből; ezzel a táncitanító munkáján is segít, mert kevesebb tanítványát kell átválttatnia „humoros ötlettel.“

Annak cáfolatául, hogy nemesak „excluziv intézetekben és kisebb zárt körökben megjárja ez, de ott is csak azért, mert a kész helyzet miatt másképp nem lehet“ — hivatkozom a nagyobb városok közül Budapest székesfőváros községi, Kolozsvár, Brassó stb. áll., a kisebb városok közül Belényes, Hosszúfalu stb. állami polgári iskoláira, hol a fiúk és leányok az egész tanfolyamon át külön-külön tanulnak táncolni, pedig ez utóbbi internátussal van egybekötve és egy igazgatás alatt áll.

A növendékek száma a felsorolt helyeken 63 és 147 között váltakozik, (jaj, milyen sok leány és egy fiú sem!) Az eredmény kitűnő; a szülők a legnagyobb megelégedéssel távoznak a táncpróbákról, nem töprengenek az átváltások módozatain, hanem örülnek, hogy leánykák valóban ügyesedtek, szépen, pontosan tanulták meg a szokottabb, körülbelül 18 táncot, s emellett olyan kellemesen szórakoztak. Jut is bőven elismerés a derék, buzgó és szakavatott okleveles táncitanítóknak! De hiszen ez természetes is, mert „egyenesen célját téveszteti“ felfogás az, hogy a táncitanítás a két nemet egymáshoz közelíteni akarja. A modorra és illemre szoktatás ne legyen kizárólag a táncitanító dolga, hanem a gondos szülői nevelés eredménye. Ami pedig a „fegyelmes figyelés“ és „testtartást“ illeti, ez

minden táncitanítás célja, amely külön-külön is elérhető, sőt okvetlenül el is kell azt érnie. Társalgásuk tárgyát csak a véletlenül kezemhez jutott levelekből és emlékkönyvek tartalmából sejttem. „A társadalmi külsőségek,“ „a társadalmi finomabb színvonal“ nagyobb korra valók; a gyermeket helyes neveléssel lassanként vezetjük be az életbe, miközben a félszegségek is észrevétlenül eltűnnek. Mindennek eljön a maga ideje! Legyen a gyermek valóban gyermek: játszi, gondtalan, hogy később is tudjon örülni az életnek s ne legyen már fiatal korában minden iránt fásult, unott. Ezért is nagyon jó a táncitanítás ilyen módja.

Valóban azt hittem, hogy a múlt évben ez intézkedés miatt folytatott szóharc meggyőző volt, mert — merjem-e leírni?! — dicserő elismerés is jutott ezért osztályrészül, egyes szülők részéről.

De menjünk tovább! Azt állítja az író, hogy a legprimitívebb ethika sem találhat kifogásolni valót ott, ahol gondos mamák örködnek — t. i. a tánciskolában. Ennek dacára a nevelés hivatott képviselői miért adnak azon óhatásuknak kifejezést, vajha az állami leányiskolák tantervébe felvétenék a tánc. Ezen óhajok indoklásául ideidézem egy jeles pedagógusunk szavait: „Akkor a leánykák, mivel természetesen csak magukban, a fiúk nélkül tanulnának táncolni, ezt is rendes iskolai dolognak tekintenek; jobban meg is tanulnának táncolni s nem lennének a mamák hiúságának áldozatai. A táncitanítás nem volna a hiúság vására: elmaradrának az időelőtti udvarlások s bizonyos erotikus érzelmeknek idő előtti fölkelése (nem egyszer más bajok is).“ Tehát mégsem „komikusan asketizáló okvetlenkedés“ volt intézkedésünk! — Különbben készséggel beismerem komikusan asketizáló hajlamomat, midőn bevallom, hogy három éven át tettem kísérletet — de hasztalanul — arra nézve, hogy leányaink a főgimnázium ifjúságával

együttesen rendezett majálison egy kellemes napot töltsenek.

Végül kijelentem, hogy intézkedéseinkben megfontoltan, körültekintően és következetesen járunk el, azért határozottan és erélyesen visszautasítom az „elhirtelenkedett tanácsra“ vonatkozó célzást és sem a „lázadozó moraj,“ sem az „ékesítő jelzők“ nem tántorítanak el kitűzött célunktól, sem meg nem félemlítenek, mivel igaz meggyőződésünk, hogy helyes uton járunk. Minket a nőnevelés szent ügyéért való lelkesedés vezet munkánkban, s mindig tudni fogjuk, hogy e részben mi a kötelességünk!

Botta Anna,
áll. polg. isk. igazgató.

Mibe fektessük tőkünket?

Fogaras, 1909. okt. 10.

Sajnos, ez a kérdés csak nagyon kevés embert, az emberiség nagyon kis részét foglalkoztatja.

A legtöbbször nem okoz fejtörést a tőke helye és legjövődésmozgó elhelyezése, sőt ellenkezőleg, a tőke és kamat törlesztések előteremtésén gondolkozik, ha már egyáltalán pénzügyi spekulációkkal van baja, a passzív rezisztenciájú takarékpénztári tagnak.

Ezeknek nem is igyekezünk tanácsot adni, hanem igenis az emberiség ama szerencsésebb fele érdekel bennünket e kérdésben, ki aktív tag a bankban s azon gondolkozik, hogy hol helyezze el jövődésmozgó pénzügyét?

Ez már nem is olyan könnyű dolog, mivel köztudomású, hogy a takarékpénztárak általában csak 4–5%-os kamatot adnak s ebben a tekintetben

Nagyon helyes! megvallom, számítottam is magára. Az a két leány ugyanis elvesztette már a fejét az izgalomtól. Megígértem, hogy segítek nekik; elviszem magát szerdán már 5 órakor, hogy a maga háziasszonyi gyakorlata rendbe szedje azt a műtermet. Eljön?

Hogy elmegegyek-e? még kérde, maga sarki főka! Legalább megszökhetem a szerdai zsurról.

Aztán megbeszélték a részleteket is, Dezsőnek meghagyták, hogy szerdán este 8 órakor legyen egy kosár borral az említett műteremben, ők pedig harmadnap 5 órakor csakugyan beállították a jelzett házba. Egy félig sötét folyosón végigmentek, annak végén Ernő lehajolt, s a lábtörő alól kihálászott egy kulcsot, kinyitotta az ajtót, egy szűk lépcsőn felmentek, egy másik folyosóra jutva, felsőruháikat a falra akasztották egy szegre. Ernő beléfogózott egy vaskilincsbe, felemelte, vállát az ajtónak vetette, ugyanakkor nagyot rugott rajta, s az ajtó felpatant, benn voltak a műteremben. Egyik szegletben valami fehérnép kuporgott, egy gyökérkefével teljes erővel surolta a padlót köröskörül habos, fekete folyadék futott össze tócsákba. Egy lajtorján egy másik nőféle állott az óriási ablaknál, s dühösen mosta az üvegtáblákat, utálatos szennyes lé csorgott innét a padló látszólag felsurolt részére; középen egy asztal volt, rajta képek, vázlat-

könyvek, állványok, paletták. Egy sarokban diszlett a torta s egy nagy tál sütemény, a miket Dudu már előbb elküldött.

A borzas műértő szemmel végignézte a terepet s magas véleményét röviden, egy „pihá“ szóval fejezte ki. A suroló asszonyokra nem ügyelve, épen bővebben akart nyilatkozni, midőn Ernő dörgő hangon székialtott: „Jó estét, Vilma és Editt, itt vagyunk.“ — A „takarítónők“ rögtön félbehagyták a munkát s nevetve szívélyesen üdvözölték őket. Rokonszenves, keskeny, okos arcok kipirult a szokatlan munkától. Dudu mindjárt otthonosan érezte magát. „Hát kegyed a „kis Ördög? Épen ilyennek képzeltem. Isten hozta!“ szölt Vilma.

„Jó estét, kisasszony, örülök, hogy eljött“ üdvözölte a másik is, „kezet ugyan egyikünk sem nyújthat most.“

„Nem tesz semmit, majd egymásra vigyorgunk, egyelőre azonban rendet kellene itt csinálni“ — kiáltott Dudu. „Lányok! hiszen ez valódi Augias-istálló, hiszen maguk még jobban bemalackodnak mindent.“

„Hát segíts! rendelkezél velünk s megcsináljuk, amit rendelsz, de mi már dél óta dolgozunk, de a helyett, hogy tisztulna a terem, még piszkosabb lesz minden!“ vágott vissza bosszusan Vilma, a magázásra rögtön tegezéssel felelve.

Egy kettőre feltúrta Dudu ruháját.

Adjatok egy kötényt!

Kötényt? aaj! a mi festőkötényeink olyan ragadósak, hogy tönkre tenné ruháját“ mondta csüggedten Editt.

Na hát valami az ördög csak van, amit magam elé kössek?

A művésznők tanácstalanul bámultak egymásra. „Meg van“ ujjongott egyik végre, „hozom az ágyterítőmet!“ s elnyargalt, mielőtt Dudu tiltakozhatott volna.

Pár perc múlva visszajött, diadalmasan lobogtatva egy nagy beszegelt katonalepedőt, s kétrét fogva, a lány elé kötözte. A milliomos kisasszony kisé idegenül nézte ezt a különös nagy veres rongyot, amely az ágyterítő díszes nevét hordta, de aztán elnevette magát s elkezdett kommandírozni. Rendeleteit olyan ügyesen és erélyesen adta ki, mint valami vén háziasszony, ő maga is megfogta a dolog végét s alig egy óra alatt tükrötisztán ragyogott az egész műterem.

Ilyen szép még sohasem volt, olyan mint egy palota, — sohajtott fel áhitatosan Vilma. Editt Ernővel a falakat hozta es alatt rendbe; papírosszalagokból keretet ragasztottak a szétszórtva heverő képeknek, s a vázlatokkal és tervekkel együtt izlésesen felszegték a falra. A merészen „büffet“-nek nevezett asztalt jól megsurolva az ablakmelléti szegletbe huzták. A festékes dobozok és állványok a hálósobába kerültek.

(Folytatjuk.)

igazán elmondhatjuk, hogy a pénz olcsó! Mert hát mit csináljon az olyan szegény ember, aki százezreit gyümölcsötetni akarja?

Gondoktól görnyedezve, szomoruan tapasztalja, hogy csekély 4-5%-ot gyümölcsözik az a pénz, amelyet ő olyan nehezen, véres verejtékkal, olyan sok idő alatt s olyan drágán szerzett.

Élelmes és okos eszmét ajánlunk azoknak: építsenek házakat. Igaz ugyan, hogy ujabban Fogarason ezt a jó tanácsot sokan követik, mert egy pár év óta rohamosan halad, építkezik Fogaras, de mégis vannak köztünk olyanok, akik méltán megtehetnék azt, hogy fejlesztenék, szépítenék Fogarast.

Határozottan kimondhatjuk, hogy a házba fektetett tőke sokkal nagyobb kamatot hoz a készpénznél. Együttal ezek nemcsak közvetlenül használnak a városnak az utcák szépítésével — mert ez által a községet várossá emelik, — hanem közvetve a tisztviselőknek megfelelő lakást adnak s a pénzügyigazgatóságnak s kir. törvényszéknek alkalmas helyet készítenek.

Bizonyos, hogy bajos megfelelő, jó lakást kapni nálunk még most is. Egy-egy nagyobb, szebb és jobb lakást már csak 6-7, 8-900 koronás lakbéréket fizethető egyének élvezhetnek. A nagytömeg, a kishivatalnokok a maguk 4-500 koronás lakbéréivel csupán nedves, sötét s mindentől messze eső lakásban kuporoghatnak családjakkal.

Nem ártana tehát, sőt határozottan el kelne egy kis konkurencia e téren is.

Hiszen ma már olyan vállalkozók, olyan élelmesek az emberek, szinte csodálatos, hogy az aránylag sok, vagyonos ember nem gondol erre, hanem kényelmetlen lakásban, vagy nem is sajátjában lakik, míg ellenben 10-12-15 ezer koronáért olyan házat építhet, amelyben több szoba van, sőt 4-5 ezer korona készpénz elég, a többit szívesen adják a bankok. Viszont az is igaz, hogy a tisztviselők nagyobb választék mellett nem lennének kénytelenek egy-egy jobb, háromszobás lakásért 600 koronát fizetni. Szerény fizetésükből pótolni lakbérüket, ha nem akarnak betegséget szerezni gyerekeikkel együtt a nedves, sötét lakásokban.

A pénzügyigazgatóság is csak akkor bizonyos, ha megfelelő helyiséget tudunk teremteni a hivatalnak is, meg a vele járó tisztviselőknek is. Nem ak-

kor kell majd kapkodni és építkezéshez kezdeni, amikor a pénzügyigazgatóságot biztosan fel akarják állítani, hanem előre, hogy lássa az a miniszteri kiküldött, hogy hiszen itt vannak alkalmas helyiségek, városias jelleggel bir Fogaras s így eo ipso a pénzügyigazgatóságot, vagy a kir. törvényszéket határozottan és méltán megérdemli. A jó gazda előre gondolkodik szállásról és méltóképen gondoskodik vendégeiről.

Már most legyünk csak akár milyen pesszimisták is, be kell látnunk, hogy nemsokára mégis csak elérjük vágyunkat s megkapjuk a pénzügyigazgatóságot is, ha az idők változni fognak.

Milyen szomorú állapot lenne az, ha a sok szegény ember egymást lenne kénytelen kilicitalni a rosszabbal rosszabb, régi, alacsony, vizes és sötét lakásokból, — amilyen most is nagyon sok van Fogarason, hogy kívül mutat, de belül alacsony, sötét, penészes stb.

Igaz, hogy ez esetben a háziurak busás jövedelmeket huznának, sőt a házukba befektetett tőke valóságos uzsora kamatot hajtana, de azt már még sem akarjuk feltételezni, hogy a háziurak általános elnevezését a fogarasiak is kiakarnák érdemelni, mert hiszen eddig mindig azt az elvet követték: tisztességes jövedelem és társadalmi tisztesség együtt jár!

Hiszük, hogy ebben az egyben nem modernizálódnak a háziurak és nem veszik fel ama bizonyos állatnevét, amely oly jól tud szivni, hanem inkább házaikat modernizálják ujakat építenek és befektetett tőkéik után tisztességes kamatot élvezve, hagyják, hogy a háztalan (valahogy hazátlant ne szedjen a maliciózus szedő!?) tisztviselők is élvezhessék az aránylag olcsó, de jó lakások előnyét.

Rajta hát tőkepénzesek! szépítsétek, építsétek így tovább Fogarast!

Hátha így könnyebben megkaphatjuk a pénzügyigazgatóságot s a kir. törvényszéket?!

Kövessünk el mindent, ami egzisztenciánkat biztosíthatja, hogy idővel ne vádoljunk magunkat.

-6.

H I R E K.

Felhívás.

Tizenegy évi fenállás után — sajnos — a „Fogarasi kereskedők és kereskedő ifjak köre“ azon eszmével foglalkozik, hogy ugy-

erkölcsei, mint anyagi támogatás hiányában nem lenne e jobb a kört teljesen feloszlatni; sőt a múlt vasárnap ezen egyedüli tággyal rendkívüli közgyűlést hívott össze a választmány, melyen elhatározatott, hogy még egy kísérletet tesznek az immár agóniában szenvedő kör életre keltése érdekében és igazán kívánatos volna, ha ez sikerülne is.

A léthez való ragaszkodás utolsó megfontolása nyilvánul meg e kísérletben egy olyan választmány részéről, melyet ugy a lelkiismeretes vezetés, valamint a buzgó körültekintés és áldozatkészség tekintetében valóban nem érhet semmiféle szemrehányás és annál sajnálatosabb, hogy a társadalomnak mindenütt oly magas nivón álló, mondhatjuk előkelő tényezője, mint a kereskedelem, csupán nálunk Fogarason nem részesül kelő elismerésben.

Ezen szomorú állapot csirája csakis a helybeli kereskedők egy részének indolenciájából eredő részvégtlenségében rejlik, egy olyan intézmény irányában, melynek nemes és áldásos hivatása az egész országban kétségtelenül érvényesül.

Az életrend megtörhetetlen szabályai ugyszólván kötelességünkké rójuk a fáradtságos napi munka által erkölcsileg és szellemileg megerőltetett kereskedelmi alkalmazottaknak a szórakozást és nem helyesebb-e, ha e célból oly helyen tölti szabad idejét ahol — nem ugy mint nyilvános helyeken — a ténykedés némiképp korlátozva van, másrészt pedig a rendelkezésére álló hírlap és folyóiratokból, könyvtárból és az ott egybegyűlt kollégáival folytatott eszmecserékből magának tunulságos és szellemi élvezetet merithet.

Ez a hivatása körünknek, mely most létfentartási gondokkal küzd — csupán azért, — mivel főnökeink egy része áldozatnak tekinti azon csekély járulékot, mely a körhöz való csatlakozással jár, holott ezen üdvös intézmény előnyös következményeit éppen a gyakorlatban kell tapasztalnia.

A „Fogarasi kereskedők és kereskedőifjak köre“ a vasárnap megtartott rendkívüli közgyűlésen egy bizottságot küldött ki új tagok toborozására és igazán kívánatos volna, ha az eddig tartozkodó főnökökben felül kerekedne az erkölcsi érzés és nemcsak mindannyian, kivétel nélkül sorakoznánk társadalmunk eme fontos tényezőjének tömörüléséhez, hanem minden alkalommal, egyesült erővel igyekeznének a kör fenállását megszilárdítani.

A mi kedves és méltányos fogarasi közönségünk mindannyiszor tanujelét adta irántunk érzett jóindulatának és nem akarjuk elhinni, hogy azt tőlünk éppen a hivatottak megtagadnák.

Sz. M.

— Személyi hírek. Széll Ignác v. b. t. nyug. államtitkár az elmúlt héten várunkba érkezett, fia: Széll József, vármegyénk közszerzetben álló főispánja látogatására. — Majláth Gusztáv Károly Gróf erdélyi róm. kath. püspök október hó 10-én Alsóporumbákon volt, hol a bérnyálást végezte. Délben Szöcs János alsóporumbáki r.

MENJÜNK! NOVÁK JÁNOS női- és férfidivat üzletébe
az őszi- és téli idény **UJDONSÁGAIT** megtekinteni.

kat. főesperes plébánosnál volt ebéd. Délután az illusztris püspök és kísérete kocsin Sztrezakeresórára ment, hol megtekintette az új róm. kath. templomot és vevesnyót hallgatott. Az illusztris főpap fogadásán Széll József főispán is részt vett.

— **Nagybeteg államférfi.** A fővárosi napilapok hírei között aggódva olvastuk az elmúlt héten, Szóll Kálmán, a nagynevű és kiváló politikai kapacitás váratlan rosszul létét. A nagybeteg államférfi főispánunk nagybátyja és így élénk részt vesz vármegyénk is a főispáni család aggodalmaiban. A kiváló államférfinak mielőbbi tartós javulást kívánunk.

— **Uj tanár.** Állami főgimnáziumunknál az első párhuzamos osztály felállításával legalább két új tanár vált szükségessé. Ezért nevezte ki ide a miniszterium Nádasdy Danielt, aki már elfoglalta állását és így helyezte most át Fogarasra Haan József okl. rendes tanárt a miskolci kir. kath. gimnáziumtól, akivel most már teljes lesz a tanerők száma és zavartalanul folyhat a nehéz és felelősségteljes munka.

— **A fogarasmegyei tanítóegyesület** ez évi rendes közgyűlését tegnap tartotta a vármegyeház nagytermében, élénk érdeklődés mellett. A közgyűlés lefolyásáról jövő számunkban részletes tudósításban számolunk be a tanügyiránt bizonyára melegen érdeklődő olvasóinknak.

— **Halálozás.** Megrendítő gyászeset történt az elmúlt héten városunkban. Élete legboldogabb tavaszkorában, ugyszólván mézeshelei boldogsága közeléből ragadta el a zord halál a 29 éves *Halbreich Albert* adóhivatalnokot; bájos, ifju neje szerető karjai közül. Alig három hónapja, hogy hófehér nászruhába öltöztetve vezette be puha kis fészkebe a boldog ifju férj imádott feleségét és ime ma már fekete gyászba burkolva borul a szép fiatal asszony, a mindenét rejtő, szomorú koporsóra. A rövid boldogságot hosszú gyással fizető szerencsétlen ifju nő iránt általános megdöbbenéssel nyilváníttunk a mély részvét városzerte és mi nem is próbáljuk a mérhetetlen fájdalmat vigasztaló szavakkal profanizálni. A temetés ma délután 2 órakor lesz.

— **Műsoros estély.** A vármegyei általános tanítóegyesület érdekes műsoros estélye lapunk zártakor kezdődvén, annak kétségtelenül anyagi és erkölcsi sikereiben gazdag lefolyásáról csak jövő számunkban hozhatunk részletes tudósítást. A sikert azonban előre is megjósolhatjuk, mert ezt nem csak a rendezőség fáradhatatlan agilitása, hanem a szereplők népszerűsége és közismert kiváló művészi tehetsége is biztosítja.

— **Értesítés.** Olvasóink szives elnézését kérjük, hogy a vármegyei őszi közgyűlésről még hátramaradt tudósításunkat csak a jövő számban fejezhetjük be, — tudósítónk e heti hivatalos kiküldetése miatt. A különben is lényegtelen községi ügyek tárgyalásáról szóló tudósítás nem keltve élénkebb érdeklődést, azt hisszük nem vonjuk magunkra ezzel a csekély mulasztással olvasóink neheztelését.

— **Műkedvelői előadás.** Kitűnő hírnének örvendő áll. polg. leányiskolánk minden szépért-jóért lelkesedő igazgatósága és a siker elérésére semmi fáradságot nem kímélő tanítótestülete kedves meglepetést készít közönségünknek. Az áll. polg. leányiskola növendé-

keivel színi-előadást rendez, amelyen — ha jól értesültünk — *Hajtmann Etelka*, az új tanítószervezetét fogják előadni. Kétségen felül áll, hogy egyike lesz ez az estély a legsikerültebbeknek és így örömmel üdvözljük a helyes eszmét, amely nemcsak egy új irónót ismert meg velünk, hanem a növendékek ügyességét is nagyban előmozdítja.

— **Kitüntetés.** Lapunk legutóbbi számában megjelent vezetőcikkünkben utaltunk arra, hogy Fogarasmegyei fiai érvényesülhetnek másutt is, nem okvetlenül csak Fogarason. Szép bizonyítéka ennek azon kitüntetés, amelyet *Neumann Jakab dr.* és *kir. ezredorvos* kapott legutóbb. A városunkban tekintélyes pozíciót elfoglaló kereskedők *Neumann Lipót* és *Bernát testvéröccse* Pécsen van állomáson és kitűnő szolgálatai elismerésül, a még fiatal, kiváló ezredorvos a koronás arany érdemkeresztet kapta. Őszintén gratulálunk a kitüntetéshez úgy a családnak, mint a kiváló orvosnak.

— **A tisztviselők szövetkezetének közgyűlése.** A fogarasmegyei köztisztviselők szövetkezte a mai napo d. e. 11 órakor közgyűlést tart. Elmondjuk kedves olvasó közönségünknek a közgyűlés keletkezését. *Dr. Kertész Endre m. kir. adóhivatali ellenőr* a szövetkezet igazgatóságának tagja, a szövetkezet mostani formájában való megalakulása után önzetlen közérdekű fáradozásaiért jutalmat kért a szövetkezetektől, felhasználván egy tagnak távollétét A szövetkezet akkor kimondotta, hogy nem zárkózik el az önzetlen közérdekű munkásság jutalmazása elől, — de jutalmat nem adhat az üzleti év bezárása és a nyereség megállapítása előtt. *Dr. Kertész* azonban nem akart lemondani önzetlen fáradozásainak jutalmáról és egy tag távollétét felhasználva, az igazgatóságot kérte a jutalom megállapítása és kiutalása végzett. Az igazgatóság a kérés teljesítését megtagadta, mert nem tartozik hatáskörébe. Ezek után *dr. Kertész* aláírásokat gyűjtött a rendkívüli közgyűlés összehívására és meghatalmazásokat a szavazásra s így felfegyverkezve kérte a közgyűlés összehívását, melynek — természetesen — az ő jutalmazása képezi a fő tárgyát. Ugyanekkor ő maga is illő szerénységgel 120 meghívót adott ki, a melyben a tagokat az ő érdekében való megjelenésre hívja fel. Az igazgatóság a régebbi álláspontjához képest a kérés elutasítását javasolja közgyűlésnek s egyben elhatározza, hogy a mennyiben a közgyűlés határozza a jutalmazást, nyomban lemond s tovább egyetlen tagja sem vállal szerepet. Emlékeztetjük olvasóinkat arra, hogy a tisztviselők közgyűlésén jutalmazási igények fölvetésével nyert kifejezést a *dr. Kertész* munkásságának önzetlensége; akkor *Beke István* adótárnok heves ellenállása szegte nyakát az önzetlen törekvésnek. Ez ügyre még visszatérünk.

— **Öngyilkos kereskedő.** *Palmer Antal* temesvári illetőségű kereskedő tegnap este ide megérkezett és a Páris szállodába szállt be, hol megvacsorázott s azután szobájába ment. Ma reggel a szálloda szolgálja takarítási akarván, az ajtót zárva találta s az ismételt zörgetésre sem nyitotta fel. Rosszat gyanított, azonnal a rendőrségre sietett és jelentést tett az esetről. *Kiss Árpád* rendőrkapitány a helyszínen megjelent, az ajtót lakatossal felnyitatta, hol *Palmer* halva találták. A megjelent városi orvos megállapította, hogy *Palmer* egy forgó pisztollyal föblötte magát s röktön szörnyet halt. Nejének és gyermekeinek levelet hagyott hátra, mely-

ben azt írja, hogy az általa elkövetett cselekménynek utókövetkezményeitől félvén, öngyilkos lett.

— **A fák, rózsák, cserjék- és összes csemeték ültetése ősszel.** Sokszor csodálatos, hogy az ember mily szívesen ragaszkodik hagyományaihoz és szokásaihoz s ismételt felvilágosítások és tárgyilagos oktatások dacára mily nehezen szakít azokkal s barátkozik meg újításokkal. Ezt az esetet különösen a fák, rózsák, cserjék stb. ültetésénél konstatálhatjuk. Még mindig tulsok ültetik tavasszal! Mennyi jóakarát, mennyi lelkesedéssel megkezdett kertészeti tevékenység jut ezáltal zátonyra! — Ha a természet ősszel pihenőre tér s vele a fák és cserjék a nedvkeringést beszüntetik, ha a növények lombot hullatnak a bekövetkező hosszú téli alvási előkészületeket téve a növéssel és hajtással felhagynak, már a kezdő kertészkedő is megértheti, hogy a pihenés ezen állapotában az ültetést és átültetést összehasonlíthatatlanul nagyobb eredmények kísérik, mintha ezt tavasszal végeznék. A nedvkeringés már januárban indul meg, a nap melege már akkor ingerli megújuló életműködésre a rügyeket és gyökereket; nagyfontosságú tehát az ültetést ősszel végezteni, hogy a fa, cserje vagy rózsza a következő kihajtást zavartalan pihenést előkészíthessék. Ha az ültetést tavaszra hagyjuk, a mikor már minden hajt vagy rügyez, akkor szükségszerűleg a nedvkeringés hatalmas visszaszorítása következik be, a hajtás megzavartatik, az életműködés hosszabb időre megkötöttek, ez által pedig erőszakkal gyengítjük a növény életképességét. Viszont ősszel a fa, cserje vagy rózsza teljesen pihenő állapotban jó új rendeltetési helyére, az őszi és téli nedvesség köllőleg lehat a frissen felásott talajba, a növény gyökereivel ennek következtében leülepedik s mihelyt a januárban mindinkább magasabbra törekvő nap melege a növényéletben észrevehetővé válik, a már ősszel ültetett fák és cserjék rügyei megdagadnak, életműködésüket újból akadálytalanul kifejthetik. A tavasz ébredésével az ősszel ültetett fák friss zöld lombdísz mutatnak, a tavasszal ültetettek ellenben sokszor május végéig selymődnék s csak lassan és fokozatosan lábbadnak. — *Mühle Árpád*, az ismert temesvári faiskolatulajdonos kiterjedt vevőkörét évek hosszú sora óta lankadatlanul serkenti az őszi ültetésre s a kertbarátok érdekében ismételtlen fáradozik az őszi ültetés előnyeinek ismertetésében. Azon általánosán ósmert és méltányolt sikerek, melyek a temesvári faiskolából származó fákkal, rózsákkal stb.-vel elértettek, oroszlánrészben az őszi ültetésnek tulajdonítandók. *Reynolds Hole*, a világhírű angol rózsatenyésztő, más szaktekintélyekkel ellentétben, kik a fa- és rózsza ültetésről egész köteteket irtak, mint a faültetés alapháját és omegáját csak e két latba eső szót: „Ültessetek novemberben“ hirdette barátainak. E bölös mondat lapidáris rövidségében főfeltétele a fiatal ültetvények egészsége és erőteljes növekedésének.

△ **Ungváry József** szőlőtelepén és gyümölcsfaiskolájában Cegléd (Pestmegye) ez év őszén nagyobb mennyiségű (300—350.000 darab) nemos gyümölcsfa-csemete kerül eladásra, 1—5 éves példányokban a következőkből: körte, alma, szilva, őszi barack, kajszin-barack, cseresznye, meggy, eper, savanyu szeder, birs, lasponya, mandula, dió, füge, pöszméte, ribizke, málna, földi eper, ezenfelül szomorú alma, szomorú eper, pyramis eper, gömbakác, pyramis-akác stb. csemeték. Ezek árai erősségük szerint 5—30,

HODIS GYULA

FOGARAS.

Női és férfi divat raktára.

Az őszi szezonra már megérkeztek a:

! NŐI KOSZTÜMSZÖVETEK, !
BARCHENTEK, TENNISZ stb.

Továbbá kaphatók: halotti koszorúk nagy választékban.

igen erősek 40--50 kr. Ugyancsak igen nagymennyiségben kaphatók 1--3 éves magese-meték, ezek árai erősségük szerint 100 drb. 80 kr.tól 1 frt. 80 kr.ig. 100 drb. 7 frttól 17 frtig. Gleditschia triacanthos és akác. áthatatlan sövény készítésére igen alkalmas 1--3 évesek, igen nagy készlet. Ennek ára 1000 drb. 1 frt. 50 kr.-tól 5 frtig. Sorfának használható akác 200--220 cm. magas 1 drb. 20 kr. 100 drb. 18 frt. 1000 drb. 170 frt. Háromszor permetezett, szokványminőségű bor- és csemegeészőlvessző, teljesen beérett sima, 1000 drb. 4 frttól 7 frtig, gyökeres 20 frttól 25 frtig. Tessék árjegyzéket kérni.

TANÜGY.

Hazai népoktatásunk fejlődésének főbb mozzanatai,

Előadta: **SZABÓ ELEMÉR** kir. tanfelügyelő, a fogarasi áll. főgimnázium igazgatósága által rendezett szabad liceumi előadások 1909. évi február 6-án tartott estélyén.

Népoktatásunk keretébe tartoznak: az ovóintézetek, az elemi, felső nép és polgári iskolák, az iparos és kereskedő tanonciskolák, továbbá az ovó- és tanítóképző intézetek. Egy előadás keretében az összes népoktatási intézetek fejlődéséről, a legáltalánosabb vonásokra szorítkozva sem lehetne kellően tájékoztató képet nyújtani, minélfogva ez alkalommal csakis az elemi iskolák fejlődése főbb mozzanatainak általános ismertetésére fogok törekedni.

Elemi iskoláink bölcsőjéül a kereszténység fölvetelét századokon át való gondozójául és fejlesztőjéül pedig az egyházakat kell tekintenünk. A templomok és a zárdák mindenike mellett rendszeren iskolák is voltak, amelyekben kezdetben csakis papok és szerzetesek működtek, s csak a XIV--XV. században alkalmaztak először világiakat is. A feljegyzések szerint a XIV--XV. században hatezer kolostori és plébániai iskola volt, amelyek mellett ekkor már külön községi vagy városi iskolák is állítottak, amelyekben a jobbmodú polgárok: iparosok és kereskedők gyermekei jártak. A községi iskolák állítására az illető városoknak az egyház engedélyét kellett előbb kikérniök, mivel az ekkori felfogás szerint csakis az egyházat illette meg az iskolaállítás joga. Még Nagy Lajos királyunk is kérte a pápa engedélyét a pécsi egyetem felállíthatására. A városok által felállított községi iskolákban, bár azokban világiak tanítottak, az igazgatás az egyházat illette meg, sőt a legtöbb ilyen községi iskola felekezeti jelleget is viselt; amely jelleget az 1886. év után a mai napig is megtarthattak. A XV. században legrendezettebbek voltak az iskolai viszonyok a Szepességben, ahol az iskolák ellenőrzésére ekkor már tanfelügyelők is alkalmaztattak.

Népoktatásunk a múlt századok folyamán, főképen a reformáció korában nyert nagyobb lendületet. Kálvin és Luther tanítványai fáradhatatlan buzgalommal működtek új irányt adván a tanításnak s nemes ver-

senyre kelvén a katolikus egyház szerzetes tanítórendjeinek kiváló mestereivel. Az iskolák folytonosan szaporodtak, népesedtek, hatékonyan támogatva a magyar királyok, erdélyi fejedelmek, főpapok, főurak és más előkelőségek által nyújtott bőséges adományokkal és kiváltságokkal. Az iskolák jogviszonyait a lefolyt századok alatt királyi és helyhatósági rendeletek szabályozták, a melyek közül a Mária Terézia által kiadott „Ratió Educationis“ emelendő ki, mint a mely rendelkezésnek a tanítói nyugdíjazásra vonatkozó része, több tekintetből még ma is érvényben van. Hazai népoktatásunk rendszeres és egyöntetű alapjai azonban csak az 1868. évi XXXVIII. t.-cikkben rakattak le, s így népoktatásunk céltudatos, általános és egyenletes fejlődésével is csak ezen törvény életbeléptétől lehet behatóbban foglalkoznunk. Br. Eötvös József nagy szelleme kellett ahhoz, hogy népoktatásunk olyan alapra helyeztessék, amelyen századokra kihatólag következetesen legyen fejleszhető. A tankötelezettség elvének kimondását már Luther is sürgette a fejedelmekhez és a magisztrátusokhoz intézett iratában, s míg a kötelező tanítás Dániában az 1647, Svédországban az 1723 17. Poroszországban az 94., Franciaországban az 1833., Portugáliában az 1836., és Spanyolországban az 1857. évben mondott ki, addig nálunk az 1868. évi XXXVIII. t.-c. lépteti azt életbe s egyidejűleg a beiskolázás keresztülvitele folytán szükséges iskolák felállítására a községek köteleztettek. Br. Eötvös Józsefet ezen törvény alkotásáért méltán nevezhetjük népoktatásunk első alapvetőjének. Az 1868. évi XXXVIII. törvény által a tanító megszabadult a függő helyzetből s javadalma is biztosított. Igaz, hogy ezen alapvető törvényünk főképen a nemzetiségi vidékeken évtizedeken át sem volt teljesen életbe léptethető, s egy második nagy férfura volt szükség, aki népoktatásunk elerjedt és ingadozó sajkáját erős kézzel a biztos rév felé irányítsa és abba el is juttassa. Br. Eötvös József nagy bölcsességgel hiába rakta le népoktatásunk ama biztosítékait, hogy tanítói állásra csak okleveles tanítók alkalmazhatók, fizetésöknek legalább is 600 koronának kell lenni s állásukból csak fegyelmi uton mozdíthatók el; mert a legújabb időkig is napirenden volt, hogy főképen nemzeti égi iskoláinkban a tanítói állásokat évről-évre valóságos árlejtés utján töltötték be, nem azzal, aki arra legérdemesebb, leghivatottabb és megfelelő képesítésű volt, hanem azzal, aki arra legolcsóbban vállalkozott. Az, hogy az illető önmaga tudott-e írni és olvasni a tanítói állás betöltésnél figyelembe nem vétetett. Így történhetett meg azután, hogy aki az egyik évben marhapasztor volt, az a másik évben tanítóvá lépett elő; mert ő vállalkozott a tanításra legolcsóbban, jóllehet önmaga sem tudott írni és olvasni. Hunyadmegyei működésem alatt magam is találtam több iskolánál olyan tanítót, aki önmaga sem tudott

írni és olvasni, s az évi fizetésök 40--100 korona között váltakozott. Eötvös böles törvénye részben elegendő anyagi források hiányában, részben politikai okokból nem voltak alaposan keresztülvihetőek. Eötvös nemes lelküisége az iskolafenntartó egyházakat nagy szabadalmakkal látta el, sajnos, azonban, hogy ezen nagy engedményeket nemzetiségi egyházaink a magyarság és a magyar állam hátrányára használták ki, illetve törekszenek azokat még ma is ellenünk kihasználni. A nemzetiségi egyházak iskolái valóságos melegágyai lettek a magyarelleses áramlatoknak, amely áramlatoknak kormányaink az 1876. évi XXVIII. s később az 1879. évi XVIII. t.-c. létrehozásával törekedtek gátat vetni. Az 1876. évi XXVIII. t.-c. a felekezeti iskolákat szorosabb felügyelet alá veti, s az államellenes irányzat ellen védekezik, az 1879. évi XVIII. t.-c. pedig a magyar nyelv sikeres tanítását célozza. Sajnos, ezen két törvény sem volt képes a magyar nyelv tanítás jogait s a hazafias szellem ápolását kellően biztosítani. Az 1879. évi XVIII. t.-c. valamint az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 1879. évi 17284. sz. vall. és közokt. m. kir. miniszteri rendelet hasztalan mondta ki, hogy magyarul nem tudó tanítók többé tanítókul nem nem alkalmazhatók, s a kir. tanfelügyelő aláírása nélkül a kiállított tanítói oklevél érvénytelen, -- a legújabb időkig, sőt még ma is találkozunk olyan tanítókkal, akik magyarul nem tudnak s a kívánt képesítésük is hiányzik. Nagyon is itten volt azért már az ideje, hogy a kísérletezéseknek tekinthető előmunkálatok után olyan radikális irányzat és rendelkezés lépjen érvénybe, amely a magyarság jövő létét és megizmosodását s ezek alapján az egységes magyar nemzeti állam kiépíthetést képes legyen biztosítani. A hozott törvények céltudatos végrehajtásának egyik főakadályául azt tekintetjük, hogy a miniszterium központi fővezetőségében nem volt olyan egyén, aki a népoktatás bajait a gyakorlati életből is közvetlenül ismerte volna. Végre az 1894. évben Halász Ferenc kir. tanfelügyelő személyében olyan egyén jutott a miniszterium népoktatásügyi osztályába, aki bőzéges gyakorlati ismeretei alapján képes volt népoktatásunk fejlődését új irányba terelni, s a már lefolyt 12 évi szívós munkásságával azt magas színvonalra is emelte. *Wlassics Gyula* volt vall. és közokt. m. kir. miniszterünk Halász Ferencben felismervén azt az egyént, aki képes lesz népoktatásunkat a magyar nemzet és állam érdekeinek megfelelően nemcsak a helyes mederbe terelni, hanem annak kifejlődését és az egész vonalon való érvényesülését is biztosítani, -- őt a *legteljesebb bizalmával* tüntette ki. A ma olyan erősen lüktető hazafias és magyaros irányzatunknak tulajdonképeni megindítója *Wlassics Gyula* államférfi bölcsességéhez és ő fáradhatatlan és széles látókörű tanácsosának: Halász Ferencnek nevéhez fűződik. Állami népiskoláink fellendülése és gyarapodása is ide ve-

A valódi SINGER varrógépek főraktára.

Előnyös részletfizetési kedvezmény, legmesszebbmenő jótállással. Ingyen tanítás gépvarrásban, himzésben u. m.: lapos, homok, aszur, aplikáció, korgre, spanyol, smyrna stb. !! A legkényesebb **fegyverek, varrógépek és kerékpárok** javító műhelye, vadászfelszerelési cikkek, kerékpárok és alkatrészek dus választékban.

SÁRKÖZY JÓZSEF,
puskaműves és mechanikus. (Bethlen-utca 4.)

zethető vissza. Halász Ferenc volt a kiváló osztályfőnök, akinek nemzeties irányu terveit magáévá tette, s a minisztertanácsban tárcáját kötötte a szükséges költség megnyeréséhez. Wlassics Gyulának azon férfias fellépése tette lehetővé, hogy a magyar nemzeties irányzat főképen az áll. el. iskolák nagyobb arányu szervezésében is megnyilvánulhatott. Wlassics Gyula után következő minisztereink is magukévá tették Halász Ferenc magyar nemzeties irányu politikáját, s teljes bizalmukkal ajándékozták meg e páratlan szorgalmu és lánglelkü ügyosztályfőnököt. Halász Ferencnek több mint egy évtizedes központi munkásságával jól előkészített talajra az isteni gondviselés gróf Apponyi Albert személyében végre egy olyan férfit állított, aki világhírű államférfiúi bölcsességével képes volt a br. Eötvös József által olyan jól megalapozott népoktatási épületünket *tebő alá* juttatni. Az ő nagy tudása, lángoló hazafisága és döntő egyéni befolyása lehetővé tette, hogy népoktatásunknak magyaros és hazafias szellemü irányba való terelése és fejlesztése érdekében tett eddigi kísérletezéseket egy csapással az egész vonalon uralomra juttassa, s az ezen irányzat egyenletes kifejlődése által az egységes magyar nemzeti állam kiépítését *végre* biztosítsa. Gróf Apponyi Albertnek a magyar hazaszeretettől lángoló népoktatási politikája hűen tükrözi vissza azon nemes benső érzelmeiket, amelyek az 1893. évi április 29. én a nagy államférfiúnak az 1893. évi XXVI. t.-c. tárgyalásakor mondott beszédében olyan élénken tárultak elénkbe. Ezen törvény tárgyalásakor, amely törvény a tanítói fizetés rendezését akarta biztosítani, s amely törvény az 1907. évi XXVII. t.-c. életbeléptével hatályon kívül helyeztetett, a többek között a következőket mondá gróf Apponyi: *„Nincs a világon állam, nincs nemzet, amely eltűrné azt az állapotot, de csak egy napig is, hogy a népiskolák egyrésze nemcsak nem nevel neki hű állampolgárokat, hanem ellenségeket nevel neki.”* (Folytatjuk.)

Felölös szerkesztő és laptulajdonos:
T H I E R F E L D D Á V I D .

Hirdetések.

Szép írásu fiatal ember másolókat jutányos áron elvállal. Bővebbet a kiadóhivatalban.

Kiadó szatócs-üzlethelyiség — VA Á D községben 224. házszám alatt kedvező árban. A kivenni szándékozók fenti szám alatt megtekinthetik.

Egy új, fűthető bádóg fürdő kád eladó. Bővebbet a kiadóhivatalban.

Egy keveset használt gramofon 8 drb. nagy és 11 drb. kis lemezzel jutányos áron azonnal eladó Helyben. — Cím: a kiadóhivatalban.

2 drb. lipicai fehér hámos ló eladó. Tudakozhatni: Dr. POPESCU TIVADAR irodájában.

Szám 442—909. végreh.

Árverési hirdetmény.

Alulírott bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t.-c. 102. §-a értelmében ezennel

közhírré teszi, hogy a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényeknek 1909. évi 83056. számú, és a prágai cs. és kir. kereskedelmi bíróságnak 1909. évi Civ. I. 908/5. számú végzése következtében Dr. Szabó Gábor ügyvédi képviselt magyar faterkedők hit. intézete és Dr. Schwarz Ede prágai ügyvéd által képviselt „Zionostenska banka“ prágai cég javára 3500 és 2700 K. s jár. erejéig 1909. évi augusztus hó 8-án fogatosított biztosítási és 1909. szeptember hó 15-én fogatosított kielégítési végrehajtás útján le- és felülfoglalt és 3500 K-ra becsült következő ingóságok u. m.: szétszedett állapotban levő „Benzin Motor“ nyilvános árverésen eladatnak.

Mely árverésnek a sárkányi kir. járásbíróság 1909. évi V. 257/2. számú végzése folytán 27000 K. tőkekövetelés, ennek 1909. évi július 8. napjától járó 6% kamatai és eddig összesen 197 K 32 f-ben bíróság már megállapított költségek erejéig Mundrán, a községi vendéglő udvarán leendő megtartására 1909. évi október hó 23-ik napjának délelőtti 8 órája határidőül kitűzetik és ahhoz a venni szándékozók ezennel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t.-c. 107. és 108. §-ai értelmében készpénzfizetés mellett, a legtöbbet ígérőnek, szükség esetén becsáron alul is el fognak adatni.

Amennyiben az elárverezendő ingóságokat mások is le- és felülfoglaltatták és azokra kielégítési jogot nyertek volna, ezen árverés az 1881. évi LX. t.-c. 120. §. értelmében ezek javára is elrendeltetik.

Sárkány, 1909. október hó 8-án.

Wagner Péter,
kir. bir. végrehajtó.

Sz. 909—1909.

Hirdetmény.

Alsóárpás nagyközség, mely — főszolgabírói és több hivatalnok, posta, vasuti állomás stb.-nek székhelye, **foljó évi október hó 31-én d. u. 2 órakor**, nyilvános árverésen adja az italmérsi joggal bíró községi vendéglő épületét, 4 egymásután következő évre.

Kikiáltási ár 1200 K, bánatpénz 20%. Az árverés szóbeli és írásbeli, utóajánlat azonban nem fogadtatik.

Alsóárpás, 1909. október 14.

A községi elöljáróság.

Hirdetmény.

A brassói görög nemzeti egyház f. év október hó 10-én kelt 14. sz. intézkedésével a felsőszombatfalvi kastély körüli kerítés helyreállítását 5640 kor. összeg erejéig engedélyezte.

A fentemlített munka kivételének biztosítása céljából az 1909. október hó 31-ik napjának 10 órája a Felsőszombatfalván levő kastély helyiségében tartandó zárt ajánlati versenytárgyalás hirdettetik.

A versenyezni óhajtok felhivatnak, hogy a fentebbi munkálat végrehajtásának elvállalására vonatkozó zárt ajánlataikat (az ajánlati költségvetéssel együtt) a kitűzött nap d. e. 10 órájáig a nevezett helyre annyival inkább igyekezzenek beadni, mivel a későbbben érkezettek figyelembe nem fognak vétetni. Az ajánlathoz az engedélyezett költ-

ségösszeg (illetve az ajánlati költségvetés végösszege 5%-ának megfelelő bánatpénz) csatolandó.

A szóban forgó munkálatra vonatkozó műszaki művelet és részletes feltételek a fogarasi kir. államépítészeti hivatalban a rendes hivatalos órákban naponként megtekinthetők.

Brassó, 1909. október hó 15-én.

A Brassó—belvárosi Szent-Háromságról nevezett görög nemzeti egyház gondnoksága.

Amortizációs tisztvis. kölcsön ügyekben

díjmentes felvilágosítást nyújt

Az „O. m. I. ált. tisztviselő-egylet kolozsvári képviselősege“

Kolozsvár,

Ferencz-József-ut 7. szám alatt.

Válaszbélyeg csatolandó.

Urak és hölgyek

könnyű és jól jövedelmező mellekkeresetre tehetnek szert, ha

sorsjegyek

!! részletfizetésre !!

való eladásával foglalkozni hajlandók. Hasznavehetőség esetén fixfizetés!

FLEISSIG SÁNDOR

BANKHÁZ

BUDAPEST, ERZSÉBET-KÖRUT 2. SZ.

Egy jó házból való fiu

tanulónak felvétetik

THERFELD DÁVID

könyvkereskedésében.

5500

bizonyítvány orvosok és magánzók-tól bizonyítják, hogy

KAIZER

MELL-KARAMELLAI
a három fényével

KÖHÖGÉST

rekedtséget, elnyálkásodást, katarrust, görcs és számarhurutot legjobban elhárítják.

Csomagja 20 és 40 fillér

:: 1 szelence 60 fillér. ::

Kapható: Hermann J. P., Dr. Kontesveller Károly, Steinburgi Pildner F. A.
:: urak gyógyszeráránban. ::

Cimfestészet.

Van szerencsém a nagyérdemű közönségnek b. tudomására hozni, hogy Fogarason, Hidutca 46 sz. alatt

Cimfestészeti műtermet

nyitottam. Készítek mindenféle műszaki cimfestészeti munkákat, a legjutányosabb árak mellett: u. m. igen csinos, izléses kivitelű cég- és címtáblákat, mindennemű cimereket, színházi díszlet-festészetet, zászló feliratokat, mindennemű aranyozásokat, díszmű és üvegtábla festészetet, templom festészetet, emléklapokat és képeket, — egyszerű és művészi-s kivitelben.

A n. é. közönség becses pártfogásáért esedezve, maradok hazafias tisztelettel:

Rigly János,
műszaki cimfestő.

Elutazás miatt ki nem váltott **2 teljesen új**

GRAMOPHON ELADÓ.

Eladási ára: K. 150.— helyett 80 K. Kisebb K. 120.— helyett 56 K.

Hozzávaló hanglemezek:

Kétoldalos nagyalak 6 K. helyett á 3.50 K.

„ kivalak 4 „ „ á 3.— K.

Legtökéletesebb szerkezet tiszta hangdobozzal! Játzás közben nem sereeg!

Értekezhetni lehet:

Thierfeld Dávid könyvkereskedésében.

Hirdetések

jutányos áron felvételnek
a lap kiadóhivatalában.

! Nyavalyatörés !

Ki nyavalyatörés, göres és más ideges állapotba szenved, kérjen iratot, ingyen és bérmentve kapható a szabad. hatyru gyógyszerár által Majna Frankfurt.

Tisztíts csak

Globusz
fém-tisztító kivonat

A legjobb tisztítószer a világon

St. Louisi világkiállítás 1904. „Grand Prix“

Jóban tisztít, mint más fém-tisztítószer.

Szülők és a tisztelt tanuló- ifjúság figyelmébe!

Ajánlom, hogy iskolakönyv szükségleteiket az igazgatóság által jóváhagyott könyvjegyzékeim szerint a fogarasi összes iskolák részére

új és használt állapotban már kaphatók.

Ugyancsak nálam kaphatók az igazgatóság és a rajztanár ur által jóváhagyott körzők, rajzkönyvek, festékdobozok, tusok, színes tinták stb., ugyszintén nagy választékban jutányos áron kaphatók iskolás láskák, könyvszjak, irkaltatók, toktartók, tenfatafók, vonalzó, írószerek stb. Bárhol hirdetett és megjelent iskola és egyéb könyveket 4 nap alatt megszerzem. Iskolakönyveket ajánlom már mostan beszerezni. Tisztelettel:

:: THIERFELD DÁVID. ::

forduljon minden érdeklődő,
ki sul. t fektet elsöréndü fajtisza anyagra

NAGYENYED-re
Alsófehér m.

Gyümölcsfacsemeték
Sétányfák, Díszeserjék, Tülevelűk, Kerítésnövények,
Bogyógyümölcsiek stb.

Szőlőoltványok, (l. ssima áru)

európai és amerikai szima és gyökeres
veresők. (Oktató és zárjegyzék kívánatra ingyen)

FISCHER és Társai
faiskolák és szőlőoltványtelepek.

Amerikai tölgy- és bükkfa parketpadlók

gyári raktára (kartellen kívül).

Legjobb minőségű háromszéki és csiki: hajópallók.

Mindennemű az asztalos- és építőipar szakmába vágó faárúk
legjobb minőségben és mérsékelt áron csak nálam kaphatók!

Domány Artur

épület- és tűzifa kereskedő — FOGARAS — Telefon 28. szám.

! TŰZIFA !